

Självständigt arbete i krigsvetenskap 15 hp

Författare David Jerfström	Program/Kurs OP 09-12/IOP147	
Handledare Jan Kuylenstierna		
	Antal ord 12098	
Tillgång och efterfrågan på anhörigstöd vid internationell insats		
<p>Genom ett kvalitativt frågeformulär svarade 53 stycken anhöriga till soldater och officerare på hur deras behov av anhörigstöd såg ut under tiden för en internationell insats. Uppsatsens frågeställning handlar om det anhörigstöd som Försvarsmakten och externa stödorganisationer har utarbetat och om detta går i linje med de behov som finns hos de anhöriga. Syftet med uppsatsen är att jämföra Försvarsmakten och stödorganisationernas utbud på anhörigstöd med den anhöriges faktiska behov och därmed svara på uppsatsens frågeställning. Syftet är vidare att utifrån resultatet även kunna ge förslag på eventuella förbättringar på dagens anhörigstöd.</p> <p>Genom att analysera rådata har ett resultat kunnat redovisas som visar en markant förbättring av anhörigstödet i förhållande till det missnöje som presenterades av Officersförbundet och Synovate år 2008. Enligt resultatet i denna undersökning går Försvarsmakten och stödorganisationernas anhörigstöd i linje med vad den anhörige generellt är i behov av. Denna positiva utveckling har skett med hjälp av en balanserad blandning av psykosociala och praktiska åtgärder. ABC-X modellen som behandlar familjer i stress samt Halls bok "Counseling military families" har till stor del legat till grund för denna undersökning och stödjer resultatet utifrån de åtgärder som vidtagits skall leda till en mer tillfredställd grupp anhöriga.</p>		
Nyckelord: Anhörig, stöd, Försvarsmakten, stödorganisationer.		

Abstract

The method used in this study is a qualitative questionnaire. 53 next of kin or relatives to soldiers, who is assigned internationally, were asked to answer a questionnaire. The questions were about how these persons are experiencing the support that the Swedish Armed Forces and external support organizations is providing the relatives with. The purpose of this study was to describe the available support provided by The Armed Forces and the external support organizations and then compare that to the actual need of support. Another aim of this study is to suggest possible improvements to the support of today.

By analyzing the raw data from the questionnaire we can see a significant improvement of the family support in relation to how the former support looked like a couple of years ago. Officersförbundet and Synovate made a study in 2008 and the result of that study was a major dissatisfaction in the range of family support and according to that we can see a lot of positive developments. This developments has been taken place with the help of a balanced mix between psychosocial and practical measures. The ABC-X model that deals with families in stress and Hall's book "Counseling military families" has in many ways worked as a frame for this study and also helped to explain how the developments of the family support has increased the group of satisfied relatives.

Keywords: Relative, support, Swedish Armed Forces, support organizations.

Innehåll

1.	Inledning	3
1.1.	Bakgrund.....	3
1.2.	Dagens utbud av anhörigstöd.....	5
1.3.	Problemformulering.....	7
1.4.	Syfte och frågeställning	8
1.5.	Avgränsningar.....	8
1.6.	Disposition	9
2.	Teori och tidigare forskning.....	9
2.1.	McGubbin och Pattersons dubbla ABC-X-modell, familjer i stress.....	9
2.2.	Förstå för att hjälpa	11
3.	Metod.....	11
3.1.	Val av metod.....	12
3.2.	Frågeformuläret.....	12
3.3.	Urval	13
3.4.	Genomförande.....	14
3.5.	Etiska aspekter	14
3.5.1.	Informationskravet.....	14
3.5.2.	Samtyckeskravet.....	15
3.5.3.	Konfidentialitetskravet	15
3.5.4.	Nyttjandekravet	15
3.6.	Analytiskt tillvägagångssätt.....	15
4.	Resultat och diskussion.....	18
4.1.	Mentalt stöd	18
4.1.1.	Informationsspridning.....	20
4.2.	Praktiskt stöd.....	21
4.2.1.	Rådgivning.....	22
4.3.	Kommunikation	24
4.4.	Ekonomiskt stöd.....	25
4.5.	Övrigt	26
4.6.	Övrig diskussion	27
5.	Slutsats	29
6.	Referenser	31
7.	Bilaga.1	33

1. Inledning

Detta arbete avhandlar en jämförelse mellan dagens utbud på anhörigstöd och behovet av anhörigstöd. Utbudet av stöd kommer från Försvarsmakten samt stödorganisationerna Soldathemsförbundet och Invidzonen medan behovet kommer från anhöriga till Försvarsmaktsanställda, som är eller har varit tjänstgörande i en internationell insats. Syftet med arbetet är tudelat varpå den första delen är en jämförelse och den andra delen belyser de kvarstående behov som ännu inte uppfylls. Arbetet bygger på en kvalitativ enkätstudie (frågeformulär) som med öppna frågor gav anhöriga möjlighet att ge sin syn på de personliga behov av stöd som funnits under tiden för insatsen. Utifrån svaren från de anhöriga kommer uppsatsens frågeställning att besvaras. Frågeställningen är om Försvarsmakten och de externa stödorganisationernas utarbetade anhörigstöd går i linje med den anhöriges behov. Ämnet anses vara av vikt eftersom det har vidtagits en mängd åtgärder inom det Svenska anhörigstödet sedan Officersförbundet och Synovate år 2008 presenterade brister i dåtidens stöd. Det skulle med andra ord vara intressant att se om åtgärderna har fungerat.

1.1. Bakgrund

Idag bygger vi ett aktivt insatsförsvaret. Det är smalare, vassare och framför allt snabbare. I det nya försvaret ska 50 000 män och kvinnor kunna sättas in i strid med kort varsel¹. Till alla dessa män och kvinnor som ingår i det nya försvaret, tillkommer anhöriga. Anhörig är den som har en relation, genom släkt och/eller vänskap, med någon som ingår i Försvarsmaktens internationella insatsförband eller gör någon annan form av tjänstgöring utomlands i Försvarsmaktens regi². Detta betyder att betydligt fler utöver de 50 000 personerna som ingår i insatsförsvaret, på något sätt kommer att påverkas av insatserna. För att konkretisera antalet anhöriga blir det lättare att se till de ”närmast anhöriga”. Med närmast anhörig avser personen som den försvarsmaktsanställda själv har valt att definiera som ”närmast anhörig”³. Resultatet blir då totalt 100 000 personer, soldater liksom anhöriga, som direkt eller indirekt blir påverkade av det nya försvaret.

Våra män och kvinnor skickas till farliga områden som raserats av våld och förödelse. I februari 2012 tjänstgjorde 698 svenska män och kvinnor runt om i världen⁴, det vill säga att minst 698 anhöriga var hemma och väntade på sina nära och kära samtidigt som det tomrum soldaten lämnade efter sig på något sätt måste fyllas. Den anhöriges situation är något som inte är självvalt och frånvaron av den försvarsmaktsanställda påverkar den anhörige på olika sätt bland annat genom oro, stress, större ansvar och frustration⁵. År 2008 presenterade Officersförbundet och Synovate en undersökning som bland annat lyfte fram flera konkreta problem i stödet för de anhöriga. Bristande information, praktiskt stöd så som städning samt mentalt stöd i form av

¹ <http://www.forsvarsmakten.se/upload/dokumentfiler/publikationer/Till-vart-forsvar-2009.pdf> 20120403

² <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 20120403

³ <http://www.forsvarsmakten.se/upload/dokumentfiler/publikationer/anhorigbroschyr.pdf> 20120403

⁴ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatseer/> 20120403

⁵ Lynn K. Hall, *Counseling military families-what mental health professionals need to know*, 2008. New York. Sid. 80-81

kontaktpersoner är några exempel⁶. Resultatet av Officersförbundet och Synovates undersökning kan härledas till flertalet förslag som presenterades i utredningen ”En svensk veteranpolitik”. Exempel på några av de förslag som presenterades var:

- Försvarsmakten bör upprätta en sammanhållen familjepolicy till stöd för anhöriga till soldater.
- Försvarsmakten bör utveckla informationen till anhöriga, t.ex. med en elektronisk hemsida för anhöriga.
- Anställda med barn bör ges möjligheter att informera om fredsfrämjande arbete i skolan.
- Försvarsmakten bör utveckla möjligheterna till kommunikation med anhöriga från insatsområdet, t.ex. med web-kameror.
- Försvarsmakten bör etablera ett system med kontaktpersoner för anhöriga. Dessa ska kunna ge anhöriga råd och vägledning i olika frågor med anknytning till den närstående soldatens utlandstjänstgöring.
- Försvarsmakten bör kunna ge en anhörig stöd även i andra fall än när en närstående avlidit eller blivit allvarligt skadad, t.ex. psykosocialt stöd⁷.

År 2010 utfärdades en förordning 2010:651 gällande Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser. Under 14§, stöd till anhöriga, står det att Försvarsmakten inom ramen för sin sammanhållna planering av arbetet med anhöriga ska, enligt 16§ lagen 2010:449 om ”Försvarsmaktens personal vid internationella militära insatser”, ha en handlingsplan för arbetet med anhörig- och familjefrågor. Utöver detta står även att Försvarsmakten ska utse en kontaktperson för anhöriga till den som tjänstgör i en internationell militär insats⁸. Lag 2010:449 reglerar vidare att Försvarsmakten skall tillhandahålla stöd i form av information till de anhöriga samt ha en sammanhållen planering för sitt arbete med anhöriga i sin helhet. Under den 17 § i samma lag regleras Försvarsmaktens åtgärder vid händelse av olycka eller dödsfall hos den som tjänstgör utomlands. Försvarsmakten skall efter ansökan av den anhörige ersätta denne för skäligt antal resor till den skadade eller förolyckade, därutöver skall även uppehälle och tidsspillan vid sådan resa ersättas. Vidare skall Försvarsmakten efter ansökan av den anhörige ge skäligt bidrag för psykosocialt stöd, då det framstår som skäligt, med hänsyn till rådande omständigheter. Om den anhöriges medverkan är av särskild betydelse för den skadades rehabilitering, ska den anhörige efter ansökan ges skälig ersättning för kostnader som sådan medverkan medför⁹.

I delar av de förordningar och lagar som Försvarsmaktens anhörigstöd vilar på, kan spår ledas tillbaka till Officersförbundet och Synovates undersökningsresultat. Ytterligare åtgärder för att möta de anhörigas behov blev möjliga efter att Svenska soldathemsförbundet 2008 fick uppdraget att genom ekonomiskt stöd från Försvarsmakten stödja anhöriga till soldater i utlandstjänst. Soldathemsförbundets

⁶ Officersförbundet och Synovate, *Hela familjen gör utlandstjänst En enkätstudie av de anhörigas upplevelser av utlandstjänsten*. 2008. Stockholm. Sid.21-25

⁷ SOU 2008:91; *En Svensk veteranpolitik, del2. Statens offentliga utredningar*. 2008. sid. 269

⁸ <https://lagen.nu/2010:651#P14S2> 20120404

⁹ <https://lagen.nu/2010:449#R7> 20120404

familjestöd är ett centralt åtagande med lokal förankring vid landets soldat- och örlogshem¹⁰. I april 2010 tecknade även Invidzonen ett formellt avtal med Försvarsmakten för att stötta anhöriga. I dag får Invidzonen ekonomiskt stöd av den militära myndigheten för att driva verksamheten vidare på ett säkert sätt¹¹.

1.2. Dagens utbud av anhörigstöd

Försvarsmakten

Försvarsmakten har utsett personal med uppgift att upprätthålla kommunikationen med de anhöriga. Denna personal består av två personer på Försvarsmaktens HR-center i Stockholm samt en lokal anhörigsamordnare vid varje förband eller organisationsenhet i landet. Till dessa personer kan den anhörige vända sig för att få information gällande eventuella aktiviteter¹² som till exempel tid och plats för nästa anhörigträff. Försvarsmakten anordnar två informationsträffar under insatsens gång som riktar sig till de anhöriga. Träffarna syftar i huvudsak till att informera den anhörige om insatsområdet, vad som sker där och hur tjänstgöringen fungerar. Under dessa träffar får den anhörige möjlighet att ställa frågor och träffa andra i samma situation. Här informeras även om hur tjänstgöringen kan påverka den anställde och de hemmavarande samt hur Försvarsmakten agerar om någon skadas eller förolyckas under insatsen. Information om kommande träffar hittar den anhörige i kalendariet på Försvarsmaktens hemsida¹³.

Det har även tagits fram informationsfoldrar i form av broschyrer som finns både i tryck och i filformat. Broschyren, ”Försvarsmaktens guide för anhörig”, informerar om tiden före, under och efter insatsen. Ytterligare två broschyrer är framtagna och riktar sig till både den anställde och den anhörige. ”Försvarsmaktens guide för par” handlar om hur relationen kan påverkas av den separation en insats innebär. ”Försvarsmaktens guide till dig som har barn” handlar om hur barn påverkas och reagerar på förälderns frånvaro¹⁴. På Försvarsmaktens hemsida för anhöriga finns en mängd hänvisningar till information om saker som kan vara bra att veta både för den anhörige men även för den anställde. Information om ekonomiskt stöd i form av barn tillägg och var man vänder sig om den anställde eller den anhörige mår dåligt är några exempel.

Soldathemsförbundet

Soldathemsförbundet har arbetat med familjestöd sedan år 2008 genom ett formellt uppdrag från Försvarsmakten. Förbundet utvecklar stödet kontinuerligt utifrån efterfrågade behov, forskning och i samråd med liknande anhörigstödjande organisationer i Tyskland, Holland och Kanada. Stödet utformas med hänsyn till de förändrade livsvillkor som kan komma att möta soldatens anhöriga i samband med en utlandstjänstgöring. Soldathemsförbundets familjestöd är ett centralt åtagande¹⁵ och erbjuder anhörigstöd i form av bland annat telefonrådgivning som via Vårsta

¹⁰ <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=4> 20120405

¹¹ <https://invidzonen.se/Default.aspx?page=24> 20120405

¹² <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 20120411

¹³ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 20120411

¹⁴ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 20120411

¹⁵ <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=4> 20120411

Diakonigård upprätthåller professionella och kostnadsfria stöd- och avlastningssamtal¹⁶. Vidare erbjuds professionell familjerådgivning med syfte att hjälpa den anhörige och den försvarsmaktsanställda att kommunicera, lyssna och förstå varandra¹⁷. Ytterligare ett sorts stöd som förbundet erbjuder är PREP-kurser (Prevention and Relationship Enhancement Program). Kursen är ett pedagogiskt förebyggande program, inte terapi, och är inte lämpade för par som redan befinner sig i allvarlig kris. Kursen erbjuder deltagarna enkla men effektiva metoder för att underlätta och vårda relationen. Deltagarna arbetar parvis med kursens metoder efter att ha deltagit i kortare föredrag inom olika teman. Kursen är kostnadsfri bortsett från kursmaterialet, som kostar 300 kronor per deltagare, och hålls under två dygn.

Vad är PREP

PREP är internationellt beprövat och har bland annat används i militära familjer i Amerika sedan mitten av 1990-talet¹⁸. I en rapport gjord utifrån amerikanska arméns användande av PREP kan bland annat nedanstående utläsas:

Thus, learning skills and principles associated with having a happy marriage could help Army couples cope with a range of stressors and adjustments and help maintain strong relationships, even during deployment. For example, having strong communication skills is important during deployment, as modern technology allows frequent and/or interactive communication such as email, instant messaging, telephone calls, and video chat. Thus, communication and conflict management skills can affect the day-to-day life of a military couple, even while partners are geographically separated¹⁹.

Vidare i rapporten nämns PREP:s positiva påverkan på militära relationer enligt nedan:

The analysis provides evidence that PREP for Strong Bonds can reduce the risk of divorce for U.S. Army couples. The findings suggest that this couple education service provided by U.S. Army chaplains had a positive impact on the stability of military marriages²⁰

PREP-kurserna som soldathemsförbundet använder sig av, är med utgångspunkt från den Amerikanska artikeln beprövad och har, enligt rapporten, visat prov på goda resultat sett utifrån antalet skilsmässor.

¹⁶ <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=16> 20120411

¹⁷ <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=36> 20120411

¹⁸ Scott M. Stanley, Elizabeth S. Allen, Howard J. Markman, Galena K. Rhoades & Donnell L. Prentice. *Decreasing Divorce in U.S. Army Couples: Results from a Randomized Controlled Trial Using PREP for Strong Bonds*. 2010. USA. Sid. 151

¹⁹ Elizabeth S. Allen, Scott M. Stanley, Galena K. Rhoades, Howard J. Markman & Benjamin A. Loew. *Marriage Education in the Army: Results of a Randomized Clinical Trial*. 2011. Sid 310

²⁰ Scott M. Stanley, Elizabeth S. Allen, Howard J. Markman, Galena K. Rhoades & Donnell L. Prentice, *Decreasing Divorce in U.S. Army Couples: Results from a Randomized Controlled Trial Using PREP for Strong Bonds*. 2010. USA. Sid 157

Invidzonen

Invidzonen har, som ovan beskrivits, sedan våren år 2010 ett formellt avtal med Försvarsmakten att stötta anhöriga till personal på utlandstjänstgöring. Stödet är uppbyggt på mentorskap där erfarna anhöriga fungerar som stöd åt andra anhöriga med målsättningen att stötta dessa under utlandstjänstgöringen. Invidzonens målsättning syftar även till att stärka de anhörigas självkänsla, självförtroende och tillit till sig själva. Mentornätverket har enligt Invidzonen själva visat sig vara ett lyckat koncept eftersom den anhörige får prata med någon som befunnit sig i samma situation. Mentorerna möter de anhöriga via chatt, mail, samtal i telefon eller i personliga möten. Invidzonen arbetar även med vad de kallar preventivt stöd, vilket innebär att den anhörige ska känna trygghet bara genom vetskapen om att det finns en organisation som ger möjlighet till nätverk och stöd. Förenkla hemmavarandet, informera, lindra känslan av ensamhet samt att förebygga psykisk ohälsa hos den anhörige är andra viktiga delar i Invidzonens arbete²¹. Invidzonen har 16 mentorer som verkar över hela landet. Landet är indelat i fyra områden, vilka mentorerna ansvarar för. Mentorerna samarbetar mellan de olika områdena, vilket betyder att det inte spelar någon större roll vilket av områdena den anhörige vänder sig till²². Invidzonen anordnar flertalet aktiviteter för anhöriga, vilka fungerar som naturliga mötesplatser antingen via mentorskapet eller genom träffar. Exempel på aktiviteter är föräldrakören, familjekören, sportzonen och anhörigkören.

1.3. Problemformulering

Det verkar vara så att Försvarsmakten har uppmärksammat problematiken som presenterades år 2008 och har tillsammans med externa stödorganisationer utformat ett anhörigstöd som skall underlätta för den anhörige. För att ytterligare få en förståelse för det behov av stöd de anhöriga ansåg sig behöva, ser vi återigen till Officersförbundet och Synovates rapport. Detta skrevs i rapportens sammanfattning.

Bland barnfamiljerna finns också ett stort behov av både psykosociala stödåtgärder och praktisk handräckning, till exempel hjälp med barnpassning, snöskottning, däckbyte och skötsel av hus. 74 procent av familjerna med små barn saknar en utpekad kontaktperson inom Försvarsmakten, dit de kan vända sig med sina frågor. 69 procent av dessa barnfamiljer önskar även att Försvarsmakten hjälpte till att starta och administrera kontaktnätverk, så de fick prata med andra som befann sig i samma situation som de själva. Rent generellt finns en stor efterfrågan av mer och bättre information till de anhöriga. Hela 20 procent av samboende makar visste inte vart de skulle vända sig för att få information om något akut inträffade dem själva eller deras partner²³.

²¹ <https://invidzonen.se/Default.aspx?page=52> 20120410

²² <https://invidzonen.se/Default.aspx?page=13> 20120410

²³ Officersförbundet och Synovate. *Hela familjen gör utlandstjänst En enkätstudie av de anhörigas upplevelser av utlandstjänsten*. 2008. Stockholm

Mycket har gjorts sedan rapporten presenterades och idag sträcker sig anhängstödets inom ett vitt spektra, allt ifrån Försvarsmaktens egna anhängsträffar med generell informationsöverspridning²⁴ till soldathemsförbundets PREP-kurser (Prevention and Relationship Enhancement Program)²⁵.

Men täcker verkligen dessa åtgärder det behov av stöd som egentligen finns idag? Är det andra sorters stöd som den anhängige efterfrågar, eller ser behovet av stöd ut på samma sätt som år 2008? Om resultatet av denna undersökning skulle visa att anhängstödets idag täcker den anhöriges behov kan detta betyda att vidtagna åtgärder har fungerat, om utfallet däremot visar på missnöje, är författarens förhoppning att bidra till en förbättring.

1.4. Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att jämföra Försvarsmaktens och externa stödorganisationers utbud på anhängstöd, med den anhörigas generella behov av stöd. Vidare är syftet att utifrån resultatet presentera eventuella behov som idag inte uppfylls. Utifrån detta syfte blir frågeställningen, går Försvarsmaktens och de externa stödorganisationernas utarbetade anhängstöd i linje med vad den anhängige behöver?

1.5. Avgränsningar

Inom ramen för det anhängstöd som finns tillgängligt idag är det Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna Soldathemsförbundet samt Invidzonen som presenteras. Andra organisationer som till exempel Fredsbaskrarna är mer inriktade mot veteraner och kommer därmed inte ingå i undersökningen. Informationen om det tillgängliga stöd som finns idag hämtades mestadels från hemsidor för respektive organisation. Skälet till detta är att det är på dessa hemsidor som de berörda anhöriga lättast hittar sin information, därmed har information till undersökningen inte hämtats från representanter inom anhängstödets, varken från Försvarsmaktens eller de externa stödorganisationerna. Respondenterna som deltagit i undersökningen har i 95% av fallen varit anhäng till någon försvarsmaktsanställd, tjänstgörande i missionen FS22 (Afghanistan 2011-2012). Att avgränsa gruppen anhöriga till denna mission anses vara till fördel i undersökningen eftersom respondenternas information och behov är väldigt aktuell och resultatet blir sedermera även det väl uppdaterat. De övriga 5% av respondenterna är anhöriga till någon som har varit på mission dock inte FS22 men inom en tidsperiod av 1-2 år tillbaka i tiden vilket medger relativt aktuell information. Undersökningen har med andra ord inte utgått från anhöriga där missionen och därmed stödet varit aktuell för flertalet år sedan, dessa hade inte kunnat bidra med aktuella uppgifter och behov.

²⁴ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 20120404

²⁵ <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=2> 20120404

1.6. Disposition

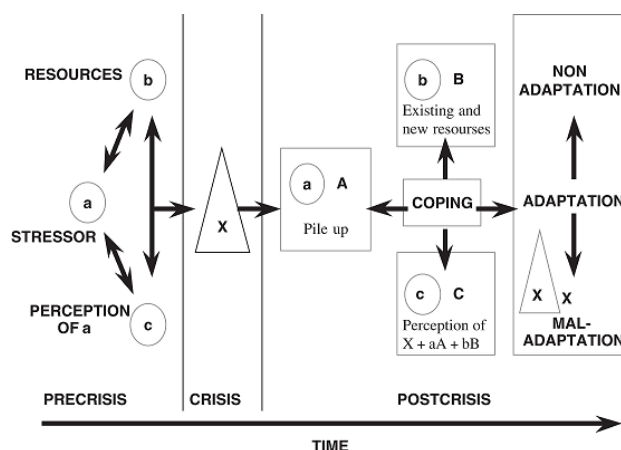
Det inledande kapitlet beskriver bakgrunden till arbetet och det anhängstöd som finns idag, vidare redovisas problemformulering och frågeställning. I det andra kapitlet behandlas teori och tidigare forskning i ämnen nära förankrat med anhängstöd. I tredje kapitlet, metod, beskrivs metoden och de avväganden som gjorts för att komma fram till den metoden. För att läsaren skall få en förståelse för vem respondenten i underökningen är, presenterats även detta i kapitlet, analytiskt tillvägagångssätt likaså. Därefter redovisas resultatet i kapittel fyra där sammanställda enkätsvar jämförs med det anhängstöd som finns i dag. I samma kapitel förs en diskussion kring resultatet och vad som kan utläsas. Vidare diskuteras resultatet i relation med uppsatsens frågeställning och teorin om familjer i stress. Sist i arbetet finns slutsatser, förslag på åtgärden samt förslag till vidare forskning.

2. Teori och tidigare forskning

Tidigare svensk forskning om anhängstöd finns inte i samma kvantitet som den utländska forskningen. Den teori och tidigare forskning som till viss del har legat till grund för utformandet av frågeformuläret presenteras i detta kapittel. Dessa kommer det även ske en diskussion kring senare i arbetet.

2.1. McGubbin och Pattersons dubbla ABC-X-modell, familjer i stress

Den så kallade ABC-X modellen togs fram efter II världskriget (1949) av upphovsmannen Hill R. Modellen förbättrades senare, närmare bestämt 1982 av McGubbin och Patterson och blev därmed McGubbin och Pattersons dubbla ABC-X modell. Denna modell har används för forskning på såväl militära- som civila familjer i stress.

Modellförklaring

A står för den stressande händelsen, B står för de resurser personer har för att lösa dess problem (ekonomiska resurser, hjälp från vänner och familj, hjälp från organisationer osv.). Eftersom stressande händelser är mer eller mindre problematiska från person till person inkluderar även modellen en subjektiv uppfattning. Denna subjektiva uppfattning av den stressande händelsen symboliseras av bokstaven C. Upplösningstillståndet och kaoset som blir av kombinationen A,B och C symboliseras av bokstaven X.

Som tidigare beskrevs har vissa förbättringar gjorts från Hills första modell. Detta innefattar en beräkning av att problemen dynamiskt ökar eller läggs ovanpå varandra. I figuren ovan indikeras denna ökning med en ruta innehållande dubbla bokstäver.

Över tiden som passerar läggs ett problem ovanpå det andra. En liknande dubblering kan också ske med hänsyn till de resurser personer har tillgängliga och med hänsyn till dennes uppfattning av problemet. Det faktum att denna dubblering kan resultera i en större kris kan tydas utifrån utseendet och den sista rutan i modellen. Med andra ord är det dubbla A,B och C som automatiskt påverkar personens förmågan att ”klara av” (cope) och anpassa sig till de uppkomna problemen. Coping i modellen skall ses som familjens förmåga att ”klara av” stressen, inte att eliminera eller få bort den helt²⁶. Förmågan eller oförmågan att tillämpa coping resulterar i vilken nivå av anpassningen som är möjlig till krisen. Det finns både negativa och positiva copingstrategier. De negativa kan till exempel vara att dricka alkohol, äta sömntabletter, att förneka eller fly. Dessa hjälper inte till att hantera den uppkomna krisen. De positiva copingstrategierna kan däremot hjälpa familjen att hantera situationen. Exempel på dessa positiva copingstrategier kan vara att hålla familjebanden intakta, utveckla självförtroende och självkänsla, utveckla socialt stöd, utveckla en positiv attityd, söka lärdom om problemet, reducera den stressande känslan med till exempel fritidsaktiviteter, samtala om problemet, gråta samt hitta balans mellan copingstrategierna²⁷. Av lika stor vikt som det är för den enskilda personen eller familjen att använda sig av dessa positiva copingstrategier, är det även otroligt viktigt med tillgången på socialt stöd och det sociala stödets inverkan på familjens miljö för att möjliggöra familjens anpassning²⁸.

Positiva copingstrategier:

- Hålla familjebanden intakta.
- Skapa självkänsla och självförtroende.
- Skapa socialt nätverk, socialt stöd.
- Skapa en positiv attityd och inställning.
- Lära sig mer om problemet.
- Reducera spänningarna med fritidsaktiviteter, motion, prata om problemet, gråta.
- Hitta en balans mellan de olika copingstrategierna.

Undersökningar utförda på den kvinnliga populationen visar generellt att en längre separationsperiod kommer på tredje plats av händelser som ger mest stresspåslag. Det är bara ett dödsfall av sin respektive eller en skilsmässa som är mer stressande. Detta betyder att varje militär familj utsätts för ganska höga nivåer av stress under den internationella tjänstgöringen,²⁹ åtminstone är det vad McGubbin och Pattersons undersökning visar. Applicerat i denna undersökning bör med andra ord det stöd som

²⁶ Moelker, R, Anders, M.& Poot, G, *Supporting military families. A comparative study in social support arrangements for military families* (theoretical dimensions & empirical comparison between countries). 2006. Royal Netherlands military academy. Breda

²⁷ Moelker, R, Anders, M.& Poot, G, *Supporting military families. A comparative study in social support arrangements for military families* (theoretical dimensions & empirical comparison between countries). 2006. Royal Netherlands military academy. Breda

²⁸ I. McCubbin, M. Patterson, *Family stress, coping, and social support*, 1982. Springfield, Illinois. Sid. 41

²⁹ Moelker, R, Anders, M.& Poot, G, *Supporting military families. A comparative study in social support arrangements for military families* (theoretical dimensions & empirical comparison between countries). 2006. Royal Netherlands military academy. Breda

Försvarsmakten och stödorganisationerna erbjuder med fördel hjälpa den anhörige med, eller bidra med stöd till, de copingstrategier hon själv inte har tillgång till. Detta för att i slutändan kunna möjliggöra en anpassning till rådande situation på ett så bra sätt som möjligt.

2.2. Förstå för att hjälpa

”Families under fire” är en amerikansk bok med fokus på systematisk behandling av militära familjer³⁰. Den är baserad på insamlad kunskap som finns inom området³¹. Boken är sektionsindeldad med flertalet kapitel i varje sektion, där forskare presenterar sin syn på problematiken och möjliga åtgärder i form av bland annat behandlingsmetoder för militära familjer.

Någon som påvisar likartade tankar kring psykosocialt stöd som McGubbin och Pattersons visar med ABC-X modellen är Lynn K. Hall. Dock lägger Hall även viss vikt vid det praktiska stöd som kan behövas. Hall har skrivit boken ”Counseling military families” med målet att sammanföra forskning och dokumenterad information, för att stötta civila vägledare i arbetet med att hjälpa militära familjer. De civila vägledarna måste enligt Hall förstå den militära kulturen innan försök görs med att bemöta och hjälpa de militära familjerna³². Hall skriver inledningsvis att boken inte syftar till att förklara hur de civila vägledarna skall bedriva sitt arbete, utan mer att beskriva den militära familjens unika kultur och vad som händer där i³³. Att behovet av stöd är individuellt och varierar mellan såväl länder som hos olika familjer råder det inget tvivel om. I vissa fall är behovet ekonomiskt, andra praktiskt och i ett tredje fall kan behovet vara av emotionell karaktär. Men hur den anhörige hanterar dessa behov har i hög grad att göra med stödet från sin umgängeskrets, sina övriga anhöriga med flera³⁴. Hjälpen från närstående kan bli svårt att dra nytta av om militären blir kommenderad till annan ort vid flertalet tillfällen. Hela familjen rycks då upp från sin trygghet och blir gång på gång tvungna att socialt börja om. Den anhörige blir tvungen att nöja sig med kortvariga anställningar på olika jobb och barnen får börja nya skolor³⁵. Detta kan innebära svårigheter med stödet från sin omgivning då denna omgivning byts ut.

3. Metod

För att få en generell förståelse över det anhörigstöd den anhörige är i behov av krävs ett underlag av tankar och åsikter från personer som befinner sig i en situation där anhörigstöd är eller i närtid har varit aktuellt. För detta ändamål har metoden kvalitativ enkätstudie (frågeformulär) valts. Enkäten har öppna frågor där respondenten kortfattat och med egna ord själv får beskriva sitt behov av stöd utifrån

³⁰ *Militära familjer* är de familjer som har någon eller några familjemedlemmar tjänstgörande som officer/soldat.

³¹ R. Blaine Everson and Charles R. Figley, *Families under fire- systematic therapy with military families*, 2011. New York. Sid. xxii

³² Lynn K. Hall, *Counseling military families-what mental health professionals need to know*, 2008. New York. Sid. 5

³³ Lynn K. Hall, *Counseling military families-what mental health professionals need to know*, 2008. New York. Sid. 17

³⁴ Louise Weibull, *Vi borde också få medalj- om stödet till militära familjer under utlandstjänstgöring*, 2009. Vällingby. Sid. 12

³⁵ Lynn K. Hall, *Counseling military families-what mental health professionals need to know*, 2008. New York. Sid. 82

sju frågor. När materialet från vardera fråga i enkäten är sammanställd görs därefter en jämförelse med vad Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna erbjuder för att tillgodose uppkomet behov. Sammanställningen av respondenternas svar görs med hjälp av kodning och kategorisering av de svar som lämnades på formuläret.

3.1. Val av metod

Med metoden frågeformulär ges möjlighet till ett dataunderlag över vad den anhörige är i behov av, i fråga om stöd under tiden för internationell tjänstgöring. Eftersom det på förhand är svårt att veta hur behovet ser ut, har frågeformuläret öppna frågor där respondenten själv kan formulera åsikter och synpunkter i svaret³⁶. Ännu ett skäl till att valet av metod blev frågeformulär, är möjligheten att utifrån formuläret få standardiserade svar utifrån exakt samma frågor³⁷. Detta underlättar bearbetningen av data men ger även så personliga åsikter om behovet av stöd som möjligt. Hall menar att behovet är högst individuellt och frågeformuläret medger detta. Frågorna som respondenten skall besvara är kategoriserade och framtagna utifrån tidigare forskningsresultat i anhörigstöd samt utifrån vald teori. Det som har legat till grund för frågornas utarbetande är som sagt vald teori men ur denna teori är det framförallt de positiva copingstrategierna som har präglat formuleringen av frågorna. Något som även har påverkat frågornas formulering är delar ur Halls tanke kring praktiskt stöd samt de uppmärksammade brister som undersökningen av Officersförbundet och Synovate resulterade i. Den kvalitativa metoden valdes för att möjliggöra en hantering av komplexiteten hos flertalet åsikter i ämnet anhörigstöd³⁸. Något som har saknats i metoden är möjligheten att ställa följdfrågor på respondentens svar, något som är möjligt i till exempel en intervju. Detta är dock så pass tidskrävande att 53 djupgående intervjuer inte hade varit görligt. De korta och kärnfulla svar som frågeformuläret däremot resulterade i gav goda möjligheter att istället ägna tiden åt att analysera svaren grundligt.

3.2. Frågeformuläret

Frågeformulärets frågor är öppna och indelade i ”mentalt stöd”, ”praktiskt stöd”, ”kommunikation”, ”ekonomiskt stöd”, ”övrigt”. Brister i samtliga av de frågor som respondenten fick svara på presenterades i Officersförbundet och Synovates undersökningen från år 2008, därav har samtliga av frågeformulärets frågor viss anknytning till den undersökningen. De frågor som direkt har anknytning till de positiva copingstrategierna från ABC-X modellen är frågorna om ”mentalt stöd” och ”kommunikation”. Frågorna som anknyter till Hall är ”praktiskt stöd” samt ”ekonomiskt stöd” på grund av den praktiska karaktären. Frågan ”övrigt” representerar både ABC-X samt Hall, då behovet av stöd inom copingstrategierna fritt kan nedtecknas vilka riktar sig mot McGubbin och Patterson. Gentemot Hall speglas denna fråga då variationen av svar stödjer Halls tanke om individualiteten som råder i fråga om stöd. För att närmare se frågeformuläret hänvisas läsaren till bilaga 1.

³⁶ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 209

³⁷ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 226

³⁸ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998).. Lund: studentlitteratur. Sid. 398

3.3. Urval

De respondenter som valde att delta i undersökningen var alla anhöriga till försvarsmaktsanställda som i närtid deltagit i internationell insats. Eftersom syftet med undersökningen är att jämföra Försvarsmaktens och de externa stödorganisationernas utbud på anhörigstöd med vad den anhörige generellt är i behov av, kan det vara lämpligt att undersöka ett så aktuellt behov som möjligt. Det är totalt 53 stycken anhöriga som deltagit i undersökningen. 95% av dessa är anhöriga till soldater eller officerare ingått i missionen FS 22 det vill säga i Afghanistan 2011-2012. Missionen FS 22 var under perioden för ifyllnad av frågeformuläret inte avslutad, vilket medför att svaren som samlats in från de anhöriga i högsta grad är aktuella. Missionen har tyvärr drabbats av olika sorters attentat, vilket har resulterat i Svenska skadeutfall. Detta har i sin tur lett till stress både för soldaterna och de anhöriga, något som har satt anhörigstödet under press. Med anledning av detta är det aktuellt och befogat att välja denna grupp av anhöriga som grund för besvarandet av frågeformuläret. Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna har inte kunnat lämna ut anhörigas kontaktuppgifter på grund av sekretess. För att uppnå så hög generaliserbarhet som möjligt delades frågeformulär ut till ett stort antal anhöriga på en och samma plats under ett tillfälle. För att ytterligare komma i kontakt med fler anhöriga, vilka motsvarar de övriga 5% har frågeformuläret mailats till personliga kontakter vid LogS samt en anställd på P4 i Skövde som i sin tur har delat ut formuläret till kollegor vars anhöriga på det sättet har fått tillgång till formuläret.

Geografiskt är det svårt att avgöra var respondenterna är bosatta eftersom formuläret ej hade någon sådan uppgift för ifyllnad. Det fanns inte heller någon fråga för respondenterna att klargöra dess ålder, ursprung och så vidare, då det inte ansågs ha någon betydelse för resultatet. Det kan dock nämnas att FS22 inte endast innefattar soldater med hemmaförbanet K3 i Karlsborg, det ingår även soldater från förband i Uppsala och Berga i Stockholm. Detta innebär en viss geografisk spridning bland de respondenter som svarade. Vidare går det att utifrån frågeformulärets inledande frågor utläsa att respondenternas relation till den försvarsmaktsanställda var inom kategorierna, partner, förälder eller barn vilket betyder att det råder ett relativt brett spann i ålder på respondenterna. Utifrån variationen av förhållandet med militären kan även tydas ett spann av olika sorters behov. Av de 5% av deltagarna som svarat på formuläret utanför anhörigträffen i Stockholm är de bosatta i området kring Skövde. Det är som sagt totalt 53 personer som svarade på frågeformuläret. Dessa fick med tanke på variationen av relation till soldaten slås samman till en grupp, anledningen till detta var att variationen av representation inom de olika relationerna varierade för mycket i antal, gruppen blev således anhöriga.

3.4. Genomförande

De 5% av respondenterna som svarade inom området kring Skövde fick vetskap om formuläret via personliga kontakter vid LogS och P4, dessa fick och återlämnade formuläret via mail. Invidzonen delade ut 11 frågeformulär under en anordnad träff även det i Skövde, långt ifrån alla återlämnades. Respondenterna som valde att delta i undersökningen under denna träff fick från Invidzonens mentor möjlighet att ta med sig formuläret hem för att sedan skicka tillbaka svaren med antingen mail eller med post. Under ifyllnad av dessa frågeformulär har ansvaret för informationsspridningen gentemot respondenten delegerats ut till dels de personliga kontakterna samt till Invidzonen mentor. Delegeringen av detta ansvar kan ses som något negativt i den bemärkelse att den personliga kontakten mellan respondent och författare brister liksom chansen att kunna svara på frågor har i dessa fall varit mycket svår. Däremot gavs goda möjligheter till personlig kontakt under en anhörigträff i Stockholm. Under torsdagskvällen den 18/4 -2012 hölls en anhörigträff i samlingsalen på Karlberg, Solna. Det var ungefär 130 anhöriga föranmälda, men dock inte lika många som väl var på plats. En personlig kontakt hade tidigare tagits med arrangören till denna träff vilket var anhörigsamordnaren för K3 i Karlsborg och beslut togs att frågeformuläret fick lämnas ut under träffen. Strax innan det var dags för en bensträckare fick författaren möjlighet att under några minuter presentera sig själv samt presentera frågeformulärets syfte, anonymitet, tillvägagångssätt, frivillighet, nyttjandet av svaren i formuläret samt möjligheten för respondenten att ställa frågor. Under tiden för bensträckaren fick de anhöriga som valde att delta i undersökningen möjlighet att hämta ett frågeformulär för att därefter påbörja ifyllnad under tiden för pausen och under den resterande tiden för själva anhörigträffen. De ifyllda enkäterna samlades in i slutet av träffen. Vid inlämningen gavs respondenten sista chansen att ställa eventuella frågor.

3.5. Etiska aspekter

Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet är namn på de fyra allmänna huvudkrav som ställs på forskning. Vart och ett av dessa krav kan sedan specificeras ytterligare i ett antal regler. Huvudkraven har givits karaktär av vägvisare mer än av detaljreglerande föreskrifter eftersom de i viss mån kan stå i vägen för forskningens högre värde. Nedan förs en diskussion angående dessa krav och regler. Syftet med diskussionen är att visa uppmärksamhet inför krav och regler i utformandet och delgivningen av, samt respondentens anonymiteten på, frågeformuläret.

3.5.1. Informationskravet

Informationskravet konkretiseras av regel 1 och innebär bland annat att forskaren skall informera respondenten om deras uppgift och vilka villkor som gäller för deras deltagande. respondenten skall även upplysas om att deltagandet är frivilligt³⁹. Deltagarna i denna undersökning fick frågeformuläret via översäckning eller via mail. Eftersom frågeformuläret inte är bundet till någon enskild person har deltagaren ingen skyldighet att medverka. Att infinna sig för ifyllnad eller skicka tillbaka ifyllt

³⁹ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer -inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. 2002. Stockholm. Sid. 7

frågeformulär väljer deltagaren själv. Information om deltagarens uppgift finns att finna på formuläret.

3.5.2. Samtyckeskravet

Delar av vad som diskuterades ovan kan även appliceras under samtyckeskravet och regel 2. Regel 2 innebär bland annat att forskaren skall inhämta respondentens samtycke till att delta i undersökningen⁴⁰. Eftersom respondenten väljer att fylla i utan någon bindning till undersökningen är den sedermera frivillig. Samtycket blir således ett ifyllt formulär. Regel 3 innebär att respondenten ska ha rätt till att själv bestämma hur länge denne skall medverka och under vika villkor, respondenten skall även kunna avbryta utan negativ påverkan⁴¹. För att öka just denna ”flexibilitet” för respondenten har möjligheten att välja på vilken plats formuläret skall fyllas i funnits. Någon negativ påverkan har heller inte kunnat drabba respondenten då denne varit anonym. Regel 4 kan ses som en fortsättning på regel 3 med tillägget att det inte bör finnas någon beroendeställning mellan forskaren och respondenten. Forskaren har använt personliga kontakter och en anhörigträff för att sprida formuläret, dessutom har varje respondent varit okänd vilket gjort det nästan omöjligt att försätta respondenten i någon form av beroendeställning. Upplägget har varit så att inga personuppgifter hos respondenten har behövt anges på formuläret mer än kön, relation till soldat/officer samt när insatsen ägde rum. Bristen på personuppgifter har gjort det svårt till omöjligt för forskaren att härleda svaren vidare till respondent.

3.5.3. Konfidentialitetskravet

I detta krav ingår regel 5 och 6 omfattar i stort att alla deltagare i forskning av etiskt känsliga uppgifter bör underteckna en förbindelse med tystnadsplikt och att enskilda människor inte skall kunna identifieras av utomstående⁴². Etiskt känslig information anses denna undersökning ej innefatta.

3.5.4. Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innehåller regel 7 och 8 och dessa regler beskriver att uppgifter om enskilda personer inte får användas eller lånas ut till kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga ändamål. Vidare beskriver regel 8 att uppgifter som lämnats i formuläret inte skall kunna påverka respondenten.⁴³ Då respondenten hela tiden är anonym bedöms det vara omöjligt att på ett negativt sätt använda informationen mot enskild person på ett negativt sätt.

3.6. Analytiskt tillvägagångssätt

För att få en överskådlig bild över vad respondenterna har för behov av anhörigstöd måste det till en analys av frågeformulärets rådata. Analysen av kvalitativ data grundar sig i fyra vägledande principer där den första säger att de slutsatser som dras

⁴⁰ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. 2002. Stockholm. Sid. 9

⁴¹ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm. 2002. Sid.10

⁴² Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. 2002. Stockholm. Sid. 12

⁴³ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. 2002. Stockholm. Sid. 14

skall vara fast förankrade i den data som samlats in. Den andra är nära anknuten till den första och säger att forskarens förklaring av data skall komma ur noggrann läsning av data. Den insamlade data kan alltså inte tala för sig själv utan den behöver tolkas och därigenom kan forskaren producera en mening ur rådata. Den tredje principen säger att forskaren skall undvika att föra in obefogade fördomar i analysen av data då detta ses som ett hinder för god analys. Detta innebär inte att forskaren utan någon som helst insikt och referenslöst kan närma sig rådata men det innebär att analysen av data inte bör baseras på begrepp som direkt hämtats från befintliga teorier och tidigare forskning. Den fjärde principen säger att analysen av data skall innefatta en repetitiv process där utvecklingen av begrepp och generaliseringar ska grunda sig på en process som ständigt rör sig fram och tillbaka i arbetet mellan data och de koder och kategorier som använts⁴⁴. För att analysera och få fram dessa generaliseringar från den rådata som samlades in från frågeformulären har denna rörliga process använts och för att åskådliggöra processen finns fem steg i analysen. Först skall den insamlade rådata förberedas, därefter skall forskaren skapa förtrogenhet med data för att därefter tolka data genom att utveckla koder och kategorier. Det fjärde steget innebär en verifiering av data för att slutligen i det sista steget kunna presentera data⁴⁵. Nedan följer en redogörelse för hur användningen av dessa principer och steg har använts för att analysera de anhörigas svar på frågeformuläret.

Förbereda data

Eftersom det är omöjligt att på nytt komma i kontakt med respondenterna på grund av dess anonymitet har det varit viktigt att säkerhetskopiera svaren på frågeformuläret. En pärm att förvara formulären har varit nödvändigt för att inte få svaren förstörda. Svaren har även sorterats efter förhållandet respondenten har till den försvarsmaktsanställda för att om nödvändigt kunna se tendenser i hur en viss grupp av respondenter har svarat.

Förtrogenhet med data

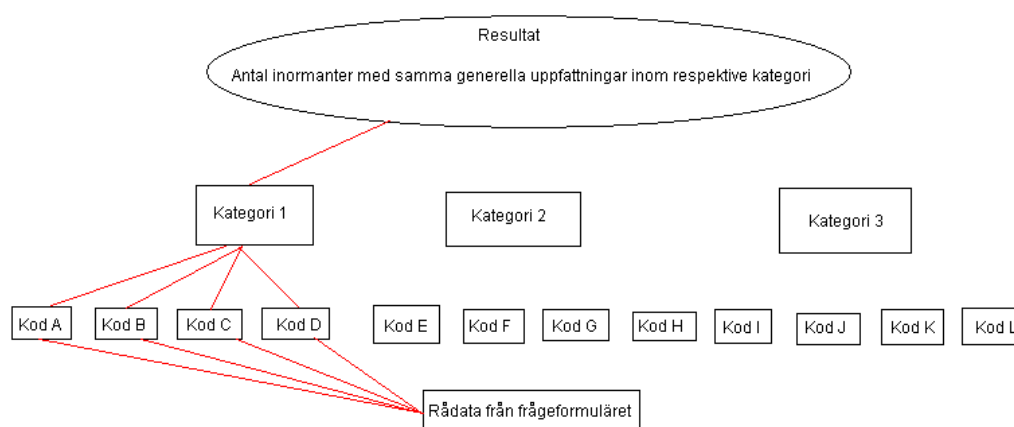
Att läsa svaren på frågeformuläret har varit det enda sättet att bli förtrogen med data. Ju fler gånger svaren har lästs desto lättare har det varit att se tendenser i inställningen till anhörigstödets samt möjligheten att ”läsa mellan raderna”. Vid de första gångerna som svaren lästes var det ej någon fördjupning av förståelse som ville uppnås, endast en överblick, men allt eftersom blev det lättare att förstå vad respondenten menade. Detta har varit en förutsättning för att möjliggöra tolkningen av data.

⁴⁴ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 367

⁴⁵ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 369

Tolkning av data

För att kunna göra en jämförelse mellan anhörigstödet som erbjuds idag och den anhöriges behov måste en generell bild presenteras. Av den rådata som respondenterna gav i formuläret måste nu, med tanke på antalet respondenter, en överskådlig presentation skapas. Genom en tvåstegsprocess som går ut på att koda och kategorisera svaren blir det möjligt att på ett enkelt sätt se hur behovet ser ut. Vad detta går ut på är helt enkelt att först och främst att koda respondenternas svar. Koderna som anknyter till varandra vävs därefter ihop till en kategori som fungerar som en förenkling av de svar med i stort sätt samma innebörd. Från kategorierna kan därefter en presentation göras med antalet respondenter som delar ett generellt lika behov av stöd.

Koderna har efter noggrant förarbete kunnat tas fram i form av till exempel enstaka ord eller uppfattningar som uppmärksammats i formulärens svar⁴⁶. Koderna har därefter kunnat härledas till en kategori som består i ett, efter att ha läst svaren många gånger, generell behov, uppfattning eller inställning till anhörigstödet. Ett exempel på detta kan vara frekventa begrepp som ”nöjd”, ”tillfreds”, ”inget behov” vilka har hittats i respondenternas svar. Dessa blir då koder som tillsammans skapar en kategori som exempelvis skulle bli ”allmänt nöjd”. Slutligen kan ett resultat av antalet respondenter som delade samma generella behov av anhörigstöd presenteras utifrån de kategorier som uppkommit. Koder och kategorier varierar av naturliga skäl eftersom att de togs fram under studerandet av svaren på frågorna, vilket betyder att varje fråga får en individuell bedömning.

Verifiera data

Respondentvalidering valdes i detta fall för att öka undersökningens trovärdighet, vilket går ut på att pröva resultatet av analysen mot deltagarna i undersökningen. Dessa har i uppgift att gå igenom resultatet och kontrollera validiteten⁴⁷. På grund av att respondenterna är anonyma har resultatet inte kunna skickats till mer än två. De

⁴⁶ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 373

⁴⁷ Martyn Denscombe, *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2009(1998). Lund: studentlitteratur. Sid. 380

kommentarer som gavs var, trots det knappa antalet, av positiv karaktär. De två respondenterna uppgav att de kunde ställa sig bakom resultatet.

4. Resultat och diskussion

Under rubriken resultat presenteras de anhörigas generella behov av stöd, utifrån 53 ifyllda frågeformulär. Svaren har analyserats och sammanställts med hjälp av stapeldiagram för att på ett enkelt sätt presentera antalet anhöriga som delar uppfattning av dess behov. De frågor som respondenten ej har svarat på presenteras som ”ingen uppfattning”. Fanns det däremot en markering i svarsrutan men utan kommentar har detta tolkats som att behovet redan är uppfyllt. Presentationen av resultatet sker som redan nämnts med hjälp av ett antal stapeldiagram vilket inte i första hand förknippas med en kvalitativ studie men det fungerar som ett bra och lättöverskådligt sätt att presentera anhörigas behov på och är en av de vanligaste diagramformerna för kvalitativa variabler⁴⁸. Stapeldiagrammets utformning är den att på x-axeln presenteras varje kvalitativ variabel, i detta fall kategorier som kan utläsas höger om diagramet. Y-axeln visar frekvensen av anhöriga med generellt lika uppfattning⁴⁹. Under respektive fråga som symboliseras av varsin rubrik i detta kapitel redovisas först vad Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna har att erbjuda inom den aktuella frågan därefter presenteras stapeldiagrammet med tillhörande undertext som bland annat innehåller svarens koder. Till sist förs en kortare diskussion kring resultatet i frågan, även detta sker fråga för fråga. I diskussionen sker bland annat återkopplingar mot arbetets frågeställning och mot teorin om familjer under stress, den så kallade dubbla ABC-X modellen.

4.1. Mentalt stöd

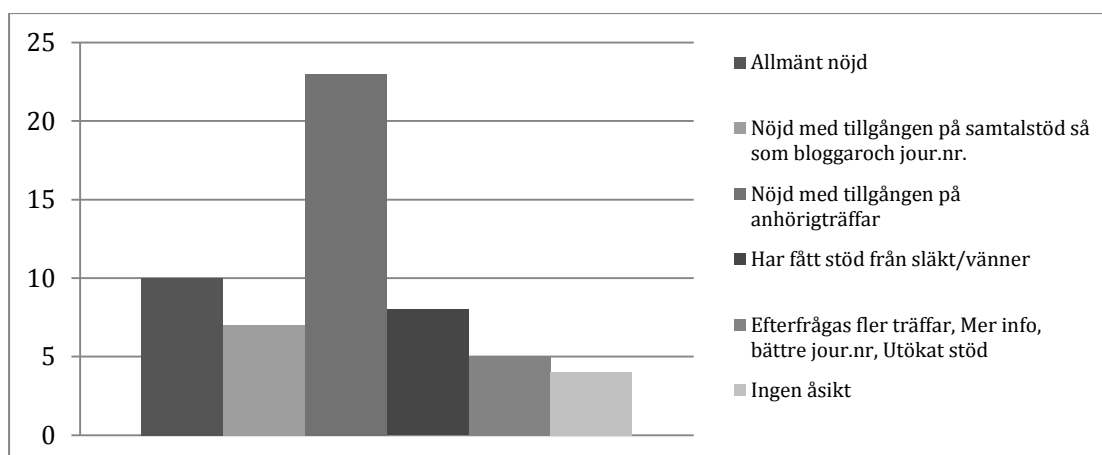
Vad behöver/behövde du inom ramen för mentalt stöd? Samtalsstöd, journummer, anhörigträffar, enskild terapi, parterapi kan vara exempel på mentalt stöd.

Försvarsmakten anordnar två anhörigträffar under den internationella tjänstgöringens gång, utöver detta anordnar även Invidzonen aktiviteter och träffar av olika slag som skall fungera som naturliga mötesplatser för anhöriga och mentorer. Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna har telefonnummer där den anhörige kan nå någon att prata med. De kontakter som riktar sig till anhöriga från Försvarsmaktens sida är till vakthavande befäl vid de olika taktiska staberna, HR-center på högkvarteret samt anhörigsamordnare på respektive förband⁵⁰. Soldathemsförbundet har stödnummer där ärendet kopplas vidare till Vårsta Diakonigård och Invidzonen har nummer till sina samtliga mentorer. Alla dessa telefonnummer finns på organisationernas hemsidor. Information om det mentala stöd som bland annat erbjuds i form av samtalsstöd och stödbloggar finns i form av broschyrer och på de olika hemsidorna.

⁴⁸ Göran Ejlertsson, *Enkäten i praktiken- En handbok i enkätmetodik*, 1996, (2005), 2:a uppl. Lund. Studentlitteratur. Sid. 129

⁴⁹ Janet M. Ruane, *A och O i samhällsvetenskaplig forskning*, 2006. Lund. Studentlitteratur. Sid. 219-220

⁵⁰ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/> 2012-04-27

Figur 1. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhängiga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Uppskattar, fler, vänner, familj, inget behov, jour.nr, blogg, stöd, nöjd, information, anhörigträff.

Av de 53 respondenterna har 10 stycken av dem uppgett en beskrivning av att vara allmänt nöjd med det mentala anhörigstödet, 7 av respondenterna är nöjda med det mentala stöd dem fått via bloggar och nummer som de har kunnat ringa när dem mått dålig och behövt någon att tala med. 23 stycken är nöjda med både tillgången på och även antalet anhörigträffar där de har känt att stöd har funnits från engagerad personal och andra anhängiga. 8 av de tillfrågade har funnit det mentala stödet främst hos vänner och familj. Hos 5 av respondenterna framgår det ett behov att utöka antalet träffar samt ett förbättrat journummer och ett ospecificerat men utökat mentalt stöd. Den sista kategorin innehåller 4 personer som inte har någon åsikt i frågan.

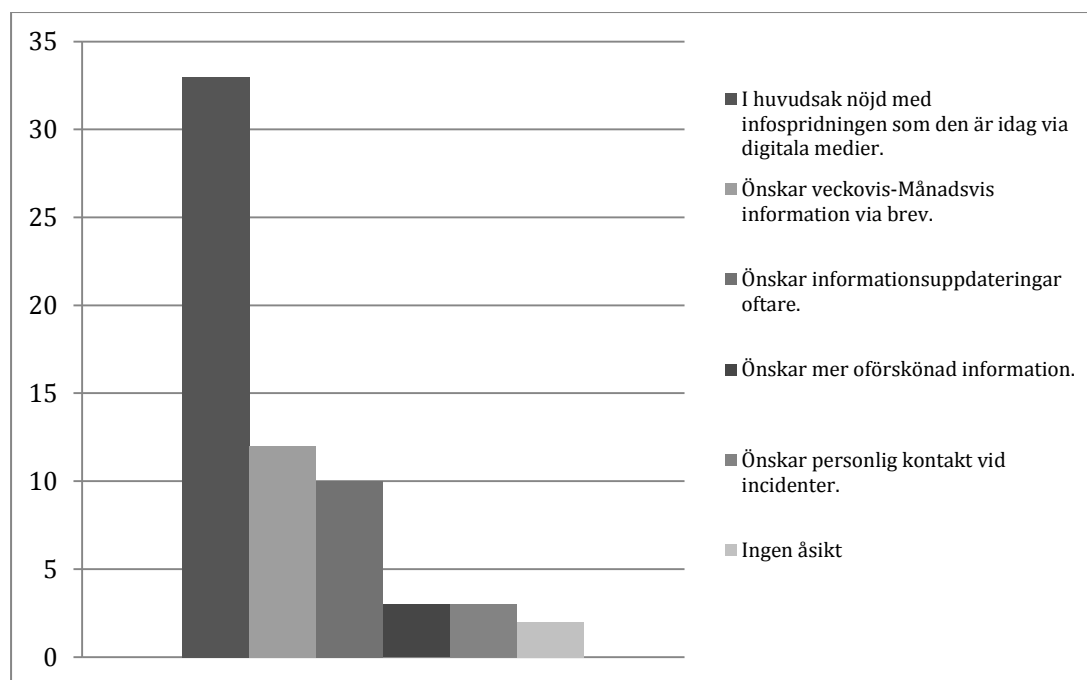
Det mentala stöd som finns tillgängligt från Försvarsmaktens och de externa stödorganisationernas sida ser, utifrån resultatet, ut att vara tillräckligt för de allra flesta anhängiga. Anhörigträffar, bloggar, chattar och andra digitala nätverk, dit anhängiga kan vända sig för att prata med dels varandra, men även mentorer och så vidare ger den anhängige ett så pass gott stöd att resultatet av frågan om mentalt stöd blir av positiv karaktär. Alla var inte nöjda med utbudet på mentalt stöd men att tillfredsställa alla berörda är en svår uppgift. Orsaken till missnöjet i denna fråga var antalet arrangerade anhörigträffar, som de gärna hade velat haft fler utav. Att ges möjlighet att prata om sina problem, att ges information om insatsområdet och de problem som kan uppstå, att i en socialkontext kunna träffa andra i samma situation är bara några exempel som gör det lättare för den anhängige att hantera de problem som kan uppstå i soldatens frånvaro. Detta är i alla fall vad som kan utläsas av förklaringen till ABC-X modellen⁵¹. Det verkar så att de verktyg som Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna har i fråga om mentalt stöd faktiskt till stor del är tillräcklig för den anhängiges anpassning till rådande situation.

⁵¹ Moelker, R, Anders, M.& Poot, G, *Supporting military families. A comparative study in social support arrangements for military families* (theoretical dimensions & empirical comparison between countries). 2006. Royal Netherlands military academy. Breda

4.1.1. Informations-spridning

Hur skulle du helst se att informationsspridning bedrevs? "Informationen" kan handla om insatsområdet, om utbudet av tillgängligt stöd osv. Mail, brev, forum kan vara exempel på sätt att sprida informationen.

Den största delen av informationsspridningen som sker mot de anhöriga är via anhängigträffar samt genom de aktuella hemsidorna. Vid akut skada är tanken att det i första hand är soldaten i fråga som skall kontakta den anhörige. Om detta inte är möjligt skall en personlig kontakt tas upp från den taktiska staben till den anhörige⁵². I annat fall, vid smärre incidenter är tanken att informationen skall spridas via medier.

Figur 2. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Informationsuppdatering oftare, mail, hemsidor, forum, brev, anhängigträffar, oftare, ej förskönad information, nöjd, bra.

33 respondenter uppvisade en nöjd inställning till informationsspridning via digitala medier och visade samtidigt på en tillfredställelse över hur informationen levereras nu. 12 stycken ser gärna att informationen kommer i form av veckobrev alternativt månadsbrev i brevlådan istället för digitalpost. 10 stycken av de tillfrågade vill ha tätare informationsuppdateringar för att kunna följa sin soldat i vardagen. 3 stycken anhöriga anser att informationen de får är skönmålad och vill ändra på det. Vid händelse av attentat mot svenska styrkor önskar 3 respondenter en mer personlig kontakt från Försvarsmakten. 2 av de tillfrågade har ingen åsikt i denna fråga.

Gällande informationsspridningen är resultatet även i denna fråga generellt positiv, det är dock ett visst missnöje med frekvensen uppdateringarna av den information

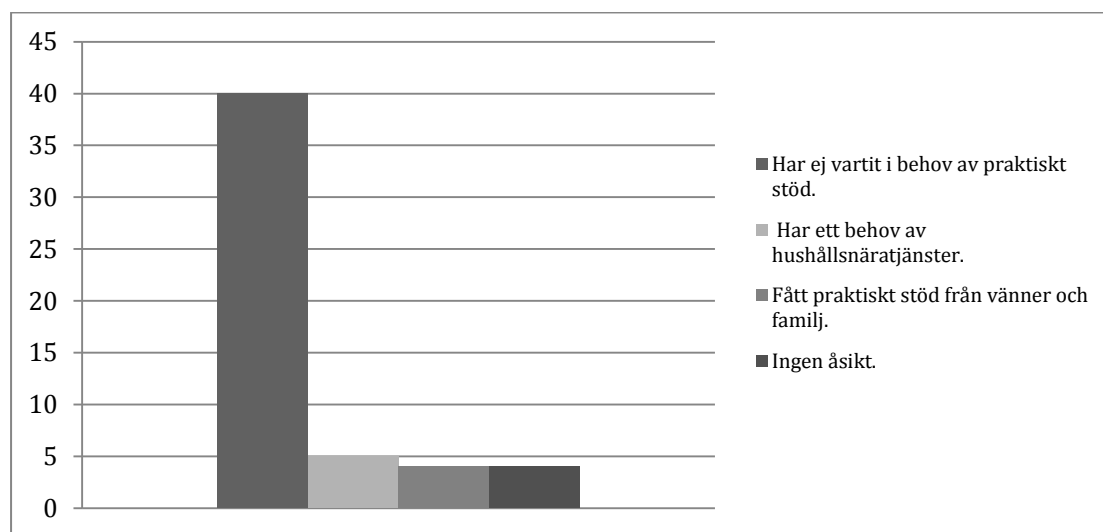
⁵² <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/Vart-vander-jag-mig/> 2012-04-27

som kommer ut. Av teorin att döma bör den anhörige söka information för att kunna hantera stressen bättre. För att detta skall vara möjligt måste ju informationen som finns tillgänglig vara av sådan karaktär att den är relevant och uppdaterad. Som tidigare sades är den absolut största delen anhöriga i denna undersökning nöjda med hur det ser ut men det känns som att det krävs relativt lätta åtgärder för att dryga ut denna nöjda skara något. Informationssökande anhöriga vill även utifrån resultatet inte ha ”skönmålad” information, de vill ha den riktiga sanningen och där med inte behöva fylla i informationsluckorna själva då det finns risk för missförstånd. Den anhörige vill uppnå en anpassning till rådande situation och då är information en lika viktig del som allt annat i hanteringen av stressen. Informationen som den anhörige får idag är till största del via digitala medier, men av de tillfrågade är det en relativt stor andel som även önskar att informationen spreds med brev. Att veckovis till månadsvis få uppdateringar om läget via post kan göra att andelen anhöriga som känner sig nöjda med informationsspridningen ökar ytterligare.

4.2. Praktiskt stöd

Vad behöver/behövde du inom ramen för praktiskt stöd? Hushållsnäratjänster, reparationsrådgivning är två exempel på praktiskt stöd.

Från och med den 1 juli 2007 föreligger avdragsrätt för utgifter med anledning av hushållsnära tjänster, upp till ett belopp av 50 000 kronor per år⁵³. Det finns även egna initiativ hos bland annat soldathemmet i Skövde att erbjuda barnpassning.

Figur 3. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Inget behov, vänner, familj, barnpassning, städhjälp, snöskottning

40 anhöriga av de 53 tillfrågade sade sig inte vara i behov av något praktiskt stöd, 4 stycken ansåg sig behöva stöd men att behovet uppfylldes med hjälp från vänner och familj. 5 av de tillfrågade menade att de var i behov av hushållsnäratjänster så som

⁵³ SOU 2008:91 En svensk veteranpolitik, del 2, *Ansvar för personalen före, under och efter internationella militära insatser*. 2008. Stockholm

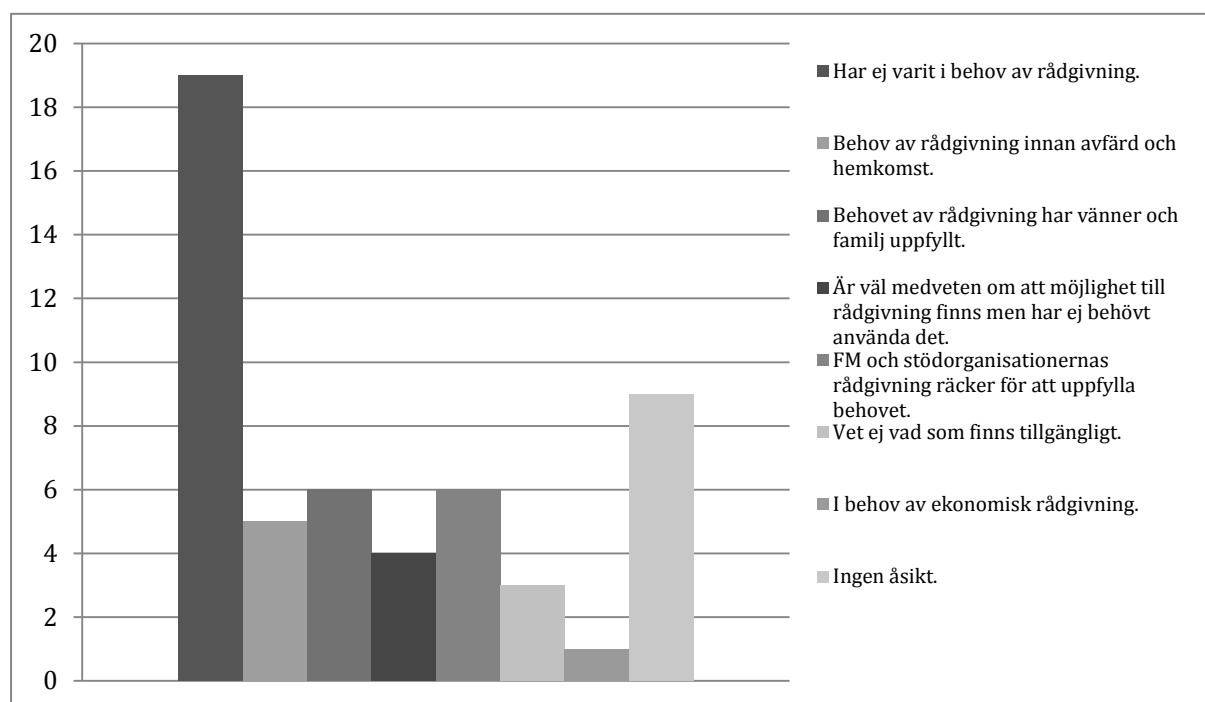
till exempel städning, snöskottning och barnpassning. 4 stycken hade ingen åsikt i denna fråga.

Att vardagen måste fortgå trots att den anhörige blir lämnad kvar hemma och att de praktiska måsten som finns i hemmet är något som den anhörige lär sig hantera. Detta är åtminstone vad som kan utläsas av resultatet där den absolut största delen av de anhöriga menar att de inte har varit eller är i behov av något praktiskt stöd. Det stöd som ändå har funnits hos fåtalet anhöriga har tillgodosetts av vänner och familj. Ytterst få har svarat att de faktiskt är i behov av praktiskt stöd men i jämförelse med vad Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna har att erbjuda finns faktiskt de uppkomna behoven av praktiskt stöd med i dess utbud. Att klara de praktiska svårigheterna själva kanske är ett sätt för den anhörige att skapa sig en god självkänsla och ett större självförtroende, om det nu skulle vara så, går det i så fall i linje med vad teorin kallar positiva copingstrategier. Utifrån resultatet verkar det vara så att tillgången på praktiskt stöd faktiskt är mer än tillräckligt, stödet behöver åtminstone i dagsläget inte utökas.

4.2.1. Rådgivning

Vad behöver/behövde du inom ramen för rådgivning? Denna fråga kan kopplas både till det praktiska men även det mentala. Telefonrådgivning, parrådgivning, barnrådgivning, är exempel på tänkbar rådgivning.

Information om utbudet på rådgivning presenteras dels på anhörigrträffar men finns även på hemsidorna för organisationerna. Telefonrådgivning, familjrådgivning samt viss ekonomisk rådgivning i form av försäkringsinformation finns presenterade på hemsidorna för Försvarsmakten samt Soldathemmet.

Figur 4. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av

denna fråga var: Inte aktuellt, hemkomst, avfärd, vänner, familj, vet att det finns, befintlig rådgivning, vad finns?, inget behov, ekonomi, fungerar bra.

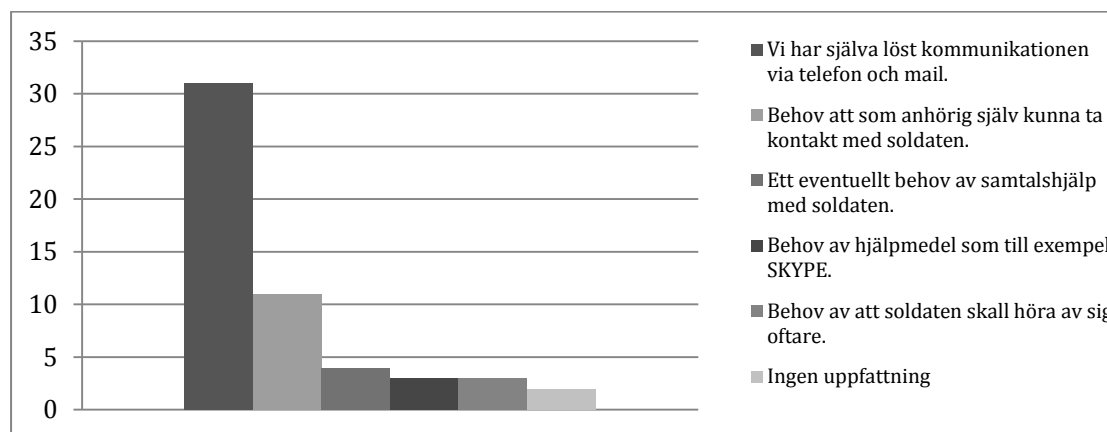
I frågan om rådgivning svarade 19 anhöriga att de inte har varit i behov av någon rådgivning. 5 stycken svarar att de har varit i behov av rådgivning innan soldatens avfärd och att de troligvis kommer att vara i behov av rådgivning under hemkomsten för att få svar på hur de skall handskas med soldaten. 16 stycken av de tillfrågade uppger att de haft ett behov av diverse rådgivning men att vänner och familj har kunnat svar upp på dessa. 4 anhöriga menar att informationen i fråga om tillgången på rådgivning har varit god men att de inte behövt utnyttja dessa. 6 stycken menar att Försvarmakten och de externa stödorganisationerna har uppfyllt deras behov av rådgivning. Informationen om vad som kan erbjudas menar 3 anhöriga är bristfällig då de vart i behov av stöd men inte vetat vart dem skall vända sig. 1 respondent saknar ekonomisk rådgivning som en del av utbudet och 9 stycken har inte någon åsikt i frågan.

Att det finns anhöriga som är i behov av diverse rådgivning råder det inget tvivel om men i vilken form rådgivningen skall ha för att tillfredsställa alla behov är svårare att svara på. De flesta anhöriga säger sig inte vara i något behov av rådgivning men det går emot teorin som uppsatsen relaterar till. Troligvis är det så att den betydligt mindre grupp som i frågeformuläret svarade att vänner och familj står för den behövda rådgivningen egentligen skall vara betydligt större. Helt enkelt bör flertalet av de som svarade att de inte är i behov av någon form av rådgivning egentligen har funnit rådgivning hos sina vänner och familj, kanske omedvetet. Att skapa sig socialt stöd är en viktig del i att klara av den stress som denna typ av separation innebär. Att utnyttja den rådgivning som erbjuds av Försvarmakten och de externa stödorganisationerna är en annan relativt stor grupp som är representerade och återigen sett till teorin är detta stöd en viktig del för att med faktor B som i detta fall representerar stödorganisationers rådgivning minska X som då är kaoset hos den anhörige. Det är dock oroväckande att det enligt resultatet fortfarande finns anhöriga som är stressade utan att veta vilken typ av stöd som finns att få i fråga om rådgivning. Denna grupp ovetande är få men dock nödvändigt att få bukt på.

4.3. Kommunikation

Vad behöver/behövde du inom ramen för kommunikation med officeren/soldaten? Allt ifrån samtalshjälp till praktiska/tekniska hjälpmedel för kommunikation

Ett exempel på stöd inom kommunikation som finns att tillgå är soldathemsförbundets PREP kurs samt familjerådgivningen som syftar till att lära sig lyssna och förstå varandra, ett annat exempel är broschyren ”Försvarsmaktens guide för par”.

Figur 5. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Facebook, mail, telefon, fungerat bra, behov, förstår inte varandra, vill själv kunna ta kontakt, egen telefon, tekniska hjälpmedel, för sällan.

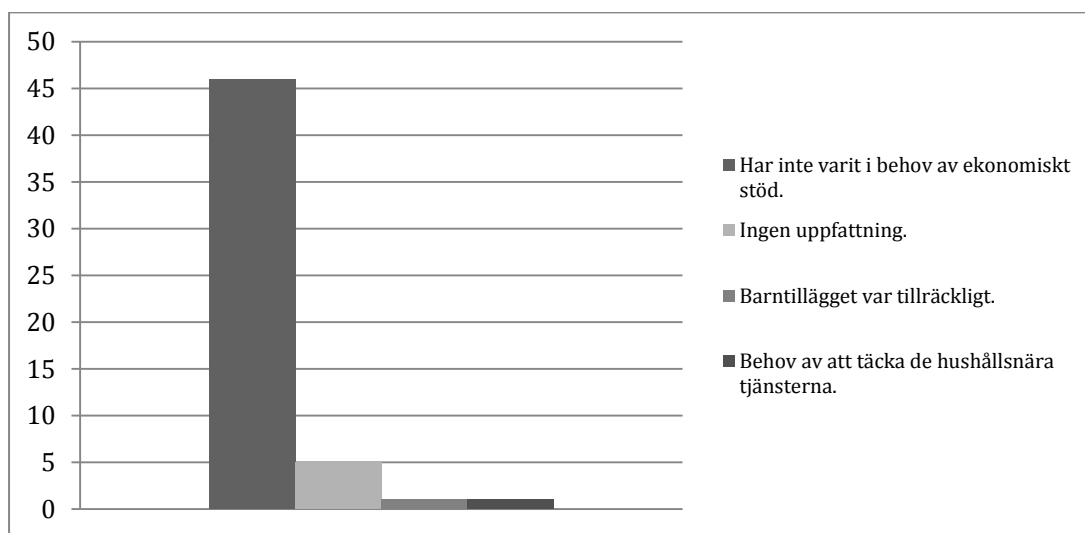
31 anhöriga anser sig inte vara i behov av extra stöd gällande kommunikationen men soldaten då de har löst denna fråga genom egna kontantkortstelefoner och digitala hjälpmedel. 11 stycken känner att de går och väntar på att få prata med den försvarsmaktsanställda och har behov av att själva kunna ta kontakt ibland. 4 av svaren betonar svårigheter att kommunicera med soldaten på ett bra sätt och befarar att de kommer att behöva hjälp med detta framöver. Behovet av tekniska hjälpmedel som till exempel Skype säger sig 3 anhöriga behöva. Behovet av att soldaten skall kunna höra av sig oftare menar 3 anhöriga sig behöva. 2 stycken har inte någon uppfattning i frågan.

Av resultatet att döma har generellt de anhöriga löst kommunikationen genom egna telefoner och genom mailkonversationer, men det finns en betydande stor grupp anhöriga som har ett behov av att själva ha möjlighet att höra av sig. Som det är nu så får den anhörige i stort sätt gå och vänta på ett samtal, men behovet ligger i att själv kunna ha möjlighet att äga situationen lite mer. Att på den anhöriges villkor kunna kommunicera är ett uttalat behov. Som en av de positiva copingstrategierna står det i teorin att hålla familjebanden intakta och kommunikation torde kunna möjliggöra detta på ett relativt bra sätt. Ett tekniskt hjälpmedel för kommunikation som i undersökningen har efterfrågats är SKYPE där personerna som pratar med varandra har möjlighet att även se varandra genom datorskärmen. Detta behov har främst kommit från anhöriga som har barn.

4.4. Ekonomiskt stöd

Vad behöver/behövde du inom ramen för ekonomiskt stöd?

Från och med den 1 juli 2007 föreligger avdragsrätt för utgifter med anledning av hushållsnära tjänster, upp till ett belopp av 50 000 kronor per år⁵⁴. Annat ekonomiskt stöd finns för den anhörige att söka om omständigheterna skulle innebära till exempel förlorade arbetsersättning om soldaten skulle bli skadad.

Figur 6. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Inget behov, tillräckligt, städning, barntillägg.

46 anhöriga beskrev på något sätt att de inte har varit i behov av ekonomiskt stöd under tiden för missionen. 1 av de tillfrågade har utnyttjat barntillägget och medger att detta var fullt tillräckligt. Behov av ekonomiskt stöd för att kunna utnyttja hushållsnära tjänster uppger 1 av de tillfrågade, medan 5 stycken inte har någon uppfattning i frågan.

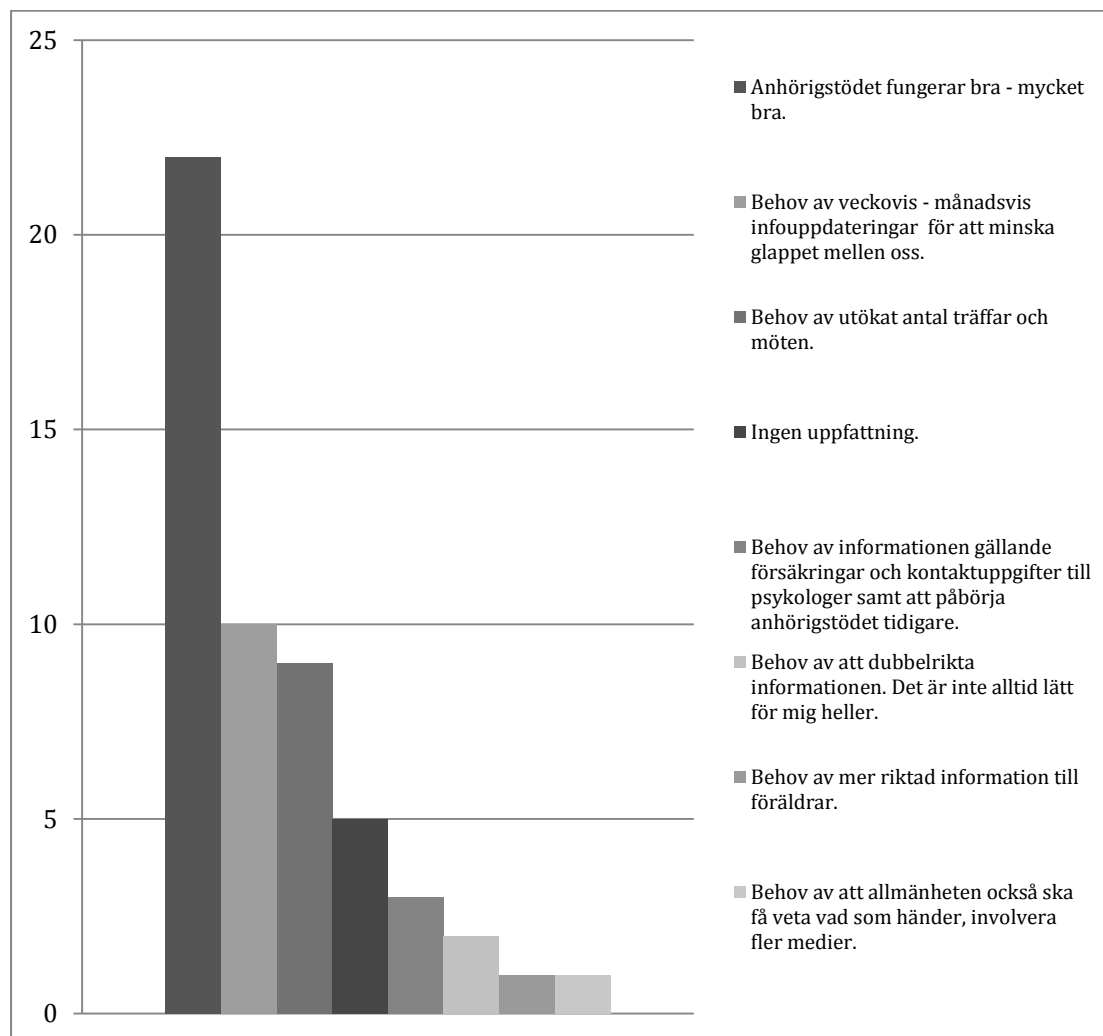
Av de anhöriga som svarade på frågan om ekonomiskt stöd, svarar nästan alla att något behov för detta inte finns. För den som är i behov av ekonomiskt stöd finns viss hjälp att få, men tydligen klarar sig den anhörige bra utan. Det var dock någon av respondenterna som hade utnyttjat barntillägget, men kommenterar i sitt svar att detta tillägg täckte de tillkomna utgifterna. Det finns många olika behov som en anhörig behöver, troligtvis lika många behov som det finns anhöriga men tydligen är det ekonomiska stödet inte det mest akuta.

⁵⁴ SOU 2008:91 En svensk veteranpolitik, del 2, *Ansvar för personalen före, under och efter internationella militära insatser*. 2008. Stockholm

4.5. Övrigt

Beskriv med egna ord din önskan om hur ett anhörigstöd skulle kunna se ut vid en ny internationell insats.

Informationsspridningen sker i första hand via hemsidorna för organisationerna och uppdateras så snart ny information finns tillgänglig. Som anhörig kan du även få uppdateringar i datorn eller i telefonen med ett så kallat RSS-flöde som redovisar nyhetsrubriker och sammanfattningar⁵⁵.

Figur 7. Stapeldiagram med till höger utvisande kategorier samt till vänster frekvensen av anhöriga med samma generella uppfattning av behov. Koder som använts i analysen av denna fråga var: Utmärkt, som det är idag, information, psykolog, försäkringar, föräldrar, vidga informationen, tätare information, dubbelriktad information.

22 anhöriga beskrev i sina svar en tillfredsställelse över hur anhörigstödet är utformat. De beskrev det som bra till mycket bra. I frågan övrigt så beskrevs vidare ett behov från 10 respondenter att informationsuppdateringarna bör ske oftare. 9 stycken hade ett behov av ett utökat antal anhörigträffar eller informationsmöten. 3 stycken såg ett

⁵⁵ <http://www.forsvarsmakten.se/sv/Aktuellt/RSS-floden/> 2012-04-27

behov i att påbörja anhörigträffarna tidigare och att det bör informeras mer om ekonomi, försäkringar samt tillgången på psykologisk hjälp. Ett behov av att dubbelrikta informationen, det vill säga att soldaten skall få information om hur den anhörige egentligen har det, uppvisade 2 anhöriga. 1 annan anhörig hade ett behov av att se mer direktriktat stöd gentemot föräldrar, då mycket fokus enligt respondenten nu ligger på partners. Det fanns även ett behov av att se information spridas genom andra medier ut till allmänheten hos 1 anhörig. 5 stycken hade ingen uppfattning i frågan.

På frågan ”övrigt” skulle den anhörige själv beskriva behovet av anhörigstöd vid en ny internationell insats. Istället för att komma upp med en mängd innovativa lösningar på ett helt nytt anhörigstöd valde den största delen av de anhöriga att beskriva dagens anhörigstöd inom intervallet bra till mycket bra. Av detta att döma anser de flesta anhöriga att utbudet och uppdelningen av anhörigstödet är bra. Det fanns naturligtvis förslag på förbättringar och de är lika viktigt att uppmärksamma dessa som det är att uppmärksamma det positiva utfallet. Behoven var till exempel ett utökad antal anhörigträffar, tätare informationsuppdateringar, men dessa är egentligen inget nytt utan har i stort sätt redan presenterats i tidigare frågor.

4.6. Övrig diskussion

För att sammanfatta resultatet verkar det vara så att Försvarsmakten tillsammans med de externa stödorganisationerna har kommit en bra bit på väg mot ett mer fungerande anhörigstöd än det som presenterades år 2008.

Om blickarna återigen riktas mot teorin så handlar den om familjer i stress och hur personer skall anpassa sig till det kaos en internationell insats innebär. Denna anpassning skall göras med hjälp av positiva copingstrategier och stöd från sociala nätverk, organisationer, information och vidare en subjektiv upplevelse av allt samman. Beroende på hur väl alla dessa delar av stöd knyts samman är enligt teorin avgörande för hur väl familjen klarar av att anpassa sig till rådande omständigheter. Som Hall menar i sin bok är behoven av stöd olika från person till person. Den ena vill ha mer stöd från organisationer medan den andra vill hitta sitt stöd bland vänner och familj, det blir med andra ord svårt att hitta ett anhörigstöd som tillfredsställer alla behov. Men av resultatet från frågeformuläret att döma verkar det som att mycket av det stöd den anhörige är i behov av faktiskt återfinns antingen av det utarbetade anhörigstödet eller från andra anhöriga, vänner och familj, något som även det ligger i linje med vad teorin säger om det sociala nätverkets betydelse. De övriga behov som resultatet visar återfinns i många fall i jämförelsen av vad Försvarsmakten och de externa stödorganisationerna faktiskt kan erbjuda. Det som ytterligare kan poängteras utifrån resultatet är den valda teorin som sådan. Genom de förbättringar som skett sedan Officersförbundet och Synovate presenterade sin undersökning år 2008 har enligt detta resultatet en mer nöjd grupp anhöriga kunnat presenterats. Förbättringarna har klara kopplingar mot det teorin kallar positiva copingstrategier, vilka skall leda till en bättre möjlighet för den anhörige att anpassa sig till rådande situation. Slås de förbättringar som gjorts, inom anhörigstödet, ihop med den alltför nöjda gruppen anhöriga, kan kanske teorin erkännas kunna påvisa det den är framtagen till att illustrera. Det vill säga, en teori som förklarar förmågan för familjer i stress att anpassa sig till rådande situation med hjälp av bland annat positiva copingstrategier.

Alla behov som presenterades i resultatdelen uppfylls dock inte och några av dessa behov kan faktiskt härledas tillbaka i tiden. Louise Weibull kom fram till att anhöriga var i behov av bland annat tättare anhörigträffar och teknisk hjälpmedel för kommunikation, till exempel webbkamera⁵⁶, dessa behov kvarstår enligt resultatet av denna undersökning. Däremot visar resultatet att flertalet andra behov som Weibull redovisade har åtgärdats, exempel på detta är, informationsbroschyrer till föräldrar, nummer för rådgivning när det förefaller kris i familjen, ett mentorskap samt en medalj för de hemmavarande^{57 58}. Anledningen till att behoven ändå finns kvar kanske beror på bristande informationsspridning. Detta är naturligtvis svårt att sia om. Det verkar alltså vara så att svaret på uppsatsens frågeställning inte är självklart svart eller vit, det finns en gråskala av behov som mer eller mindre är uppfyllda av dagens anhörigstöd, men att utbudet går i linje med de anhörigas behov måste utifrån resultatet ändå ses som en rimlig tolkning. En övertygelse råder dock, som säger att alla former av behov inte har kommit upp till ytan under denna undersökning. De frågor respondenterna fick ta del av i frågeformuläret täckte troligtvis inte allt och trots att antalet respondenter uppkom till 53 stycken kunde kanske ett större antal medgivit fler sorters behov. Att genomföra en undersökning på anhöriga under en anhörigträff är även det något att reflektera kring. Kan det vara så att anhörigstödet inte fick den kritik den kanske borde ha fått på grund av att deltagarna i anhörigträffen inte ville kritisera ett system som dem där och då deltog i? Det går troligtvis inte att svara på till fullo, dock tydde respondentvalideringen inte på några större missvisningar. Trots att en pilotundersökning gjordes av frågeformuläret med gott resultat kunde frågorna troligtvis förbättrats något. Till exempel kunde undertexterna till frågornas rubriker omformulerats så att risken för att manipulera respondenten skulle minimerats ytterligare. De 53 anhöriga som valde att medverka i undersökningen kunde ha varit betydligt fler för att öka generaliserbarheten ytterligare men tiden har varit ett bekymmer just i den aspekten och det har varit svårt att komma i kontakt med större samlade grupper. Anledningen till att det ansågs viktigt med den personliga kontakten vid en samlad grupp anhöriga var möjligheten att förklara syftet med undersökningen, personligen kunna svara på eventuella frågor och höra de anhörigas kommentarer under tiden och efter ifyllnad av formuläret samt möjligheten att personligen kunna tacka för dess medverkan. Allt detta är svårt att genomföra vid till exempel en internetbaserad enkät, framförallt eftersom anonymiteten gentemot den anhörige har varit viktig.

⁵⁶ Louise Weibull, *Vi borde också få medalj- om stödet till militära familjer under utlandstjänstgöring*, 2009. Vällingby. Sid. 43

⁵⁷ Louise Weibull, *Vi borde också få medalj- om stödet till militära familjer under utlandstjänstgöring*, 2009. Vällingby. Sid. 43-44

⁵⁸ <https://invidzonen.se/Default.aspx?page=7&id=30> 2012-05-02

Förslag till förbättring

Utifrån resultatet kan vissa konkreta förslag för att ytterligare förbättra anhörigstödet urskiljas.

- Ett utökat antal anhörigträffar.
- Bättre information beträffande hushållsnärätjänster.
- Visa tidigare på det utbud av rådgivning som finns tillgängligt, innan avfärd, under insatsen samt efter hemkomst.
- Informationsuppdateringar rörande missionsområdet, gärna så soldatnära som möjligt, oftare.
- Informationsuppdateringar i pappersform i stället för nästan uteslutande digital information.
- Inte så förskönad information, detta för att få känslan av att komma närmre soldaten.
- Att själv kunna ta upp kontakten och kommunikationen med soldaten.
- Tekniska hjälpmedel som till exempel SKYPE .
- Att dubbelrikta informationen om välmående, soldaten bör också få ta del av den stress och ökat ansvar som den anhörige känner under insats.

Förslag på vidare forskning

Det finns flertalet aspekter inom ämnet anhörigstöd som hade vart intressant att titta närmare på. Ett exempel på detta kan vara att se utfallet av detta förbättrade anhörigstöd, med andra ord se vad resultatet har blivit. En parameter för detta skulle kunna vara frekvensen av skilsmässor. Ett annat förslag som är hämtat från resultatet av denna undersökning kan vara att se hur den dubbelriktade informationen kan förbättras. Anhöriga idag får information hur soldaten har det under missionen, dels via anhörigträffar, dels via digitala medier. Ett behov fanns hos några av de anhöriga att denna typ av information även skulle riktas mot soldaten, det vill säga vad behöver soldaten tänka på vid till exempel hemkomsten gällande den anhörige, hur kan insatsen ha påverkan denne och så vidare.

5. Slutsats

Idag bygger vi som sagt ett aktivt insatsförsvar som både är smalare, vassare men framförallt snabbare. I detta nya försvar skall 50.000 svenska män och kvinnor kunna sättas in i strid med kort varsel. Detta innebär att även minst 50.000 anhöriga på lika kort varsel skall anpassa sig till situationen och till den stress som insatsen för med sig. 50.000 partners, föräldrar, vänner, söner och döttrar skall med olika medel hantera och förhoppningsvis i slutändan anpassa sig till rådande omständigheter. År 2008 presenterade Officersförbundet tillsammans med Synovate en undersökning som visade på flertalet problem med det anhörigstöd som fanns då. Mycket har hänt under de år som gått sedan Officersförbundet och Synovate presenterade sin undersökning. Åtminstone visar resultatet i denna undersökning på att den anhörige själv anser att de flesta behov av stöd som föreligger en internationell insats faktiskt uppfylls idag. Fördelningen av stödet från dels den anhöriges egna sociala nätverk till Försvarsmaktens och de externa stödorganisationernas åtgärder när det handlar om anhörigstöd ser, enligt resultatet, ut att vara på rätt väg mot en mer välmående anhöriggrupp. Enligt resultatet verkar det som att Försvarsmaktens och stödorganisationerna faktiskt bidrar den anhörige med vissa av de positiva

copingstrategier som ABC-X modellen lyfter fram samt att stödet i stort motsvarar de resurser den anhörige behöver för att hantera situationen. Detta betyder alltså att den anhörige idag med det utbud på anhörigstöd som finns tillgängligt har, i jämförelse med 2008, bättre förutsättningar att anpassa sig till den stressande situation som insatsen innebär. Resultatet visar sedermera i förhållande till undersökningens frågeställning att Försvarsmakten och de externa stödorganisationernas utbud på anhörigstöd i stort gått i linje med den anhöriges generella behov. Naturligtvis är inte alla presenterade behov uppfyllda än idag men om utvecklingen av stödet fortsätter bör det finns goda möjligheter att nå hela vägen fram.

6. Referenser

Försvarsmakten, 2012, innehållsansvarig, Mattias Roberson, ansvarig utgivare, Informationsdirektör Erik Lagersten. Hämtat från:
<http://www.forsvarsmakten.se/sv/Internationella-insatser/Information-till-anhoriga/>.

Göran Ejlertsson, *Enkäten i praktiken- En handbok i enkätmetodik*, 1996, (2005), 2:a uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Invidzonen, 2012, Hämtat från:
<https://invidzonen.se/Default.aspx?page=24>.

I. McCubbinb, M. Patterson, *Family stress, coping, and social support*, 1982. Springfield, Illinois.

Janet M. Ruane, *A och O i samhällsvetenskaplig forskning*, 2006. Lund. Studentlitteratur AB.

Lagen.nu, 2012, utgivare, Staffan Malmgren. Hämtat från:
<https://lagen.nu/2010:651#P14S2>.
<https://lagen.nu/2010:449#R7>.

Louise Weibull, *vi borde också få medalj- om stödet till militära familjer under utlandstjänstgöring*, 2009, ILM Serie T:38. Vällingby.

Lynn K. Hall, *Counseling military families-what mental health professionals need to know*, 2008. New York.

Martyn Denscombe.2009 (1998). *Forskningshandboken-för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Moelker, R., Anders, M.& Poot, G. 2006. *Supporting military families. A comparative study in social support arrangements for military families* (theoretical dimensions & empirical comparison between countries). Royal Netherlands military academy. Breda.

Officersförbundet och Synovate. *Hela familjen gör utlandstjänst- En enkätstudie av de anhörigas upplevelser av utlandstjänsten*. 2008. Stockholm.

R. Blaine Everson and Charles R. Figley, *Families under fire- systematic therapy with military families*, 2011. New York.

Soldathemsförbundet, 2012, utvecklad av Crossnet, PS Kommunikation och Svenska Soldathemsförbundet. Projektledande för Crossnet, Ludvig Bergander, Svenska Soldathemsförbundet, Andreas Philipsson. Hämtat från
<http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=2>.

Soldathemsförbundet, 2012, utvecklad av Crossnet, PS Kommunikation och Svenska Soldathemsförbundet. Projektledande för Crossnet, Ludvig Bergander, Svenska Soldathemsförbundet, Andreas Philipsson. Hämtat från <http://www.soldathem.org/viewNavMenu.do?menuID=4>

SOU 2008:91; *En Svensk veteranpolitik, del2. Statens offentliga utredningar.* 2008. Stockholm.

Vetenskapsrådet, 2002 *Forskningsetiska principer -inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm.

7. Bilaga.1

Information

Jag vill inledningsvis tacka dig som valt att delta i denna enkätundersökning. Med din hjälp ökar chanserna till en positiv utveckling inom anhörigstödet.

Denna enkät syftar till att belysa just dina behov som anhörig till soldat/officer före/under/efter dennes tjänstgöring i internationell insats. Med informationen om dina anhörigbehov kommer sedan en jämförelse ske med vad försvarsmakten, i dag, har att erbjuda. Din åsikt är viktig i denna jämförelse då det i framtiden kan komma att ligga till grund för stöd åt andra i din situation.

Då undersökningen är generellt betonad krävs ur studiesynpunkt inga personuppgifter, vilket betyder att du hela tiden kommer att vara anonym.

Nedan följer ett antal frågor som lämnar utrymme för dig att kortfattat presentera **just dina behov**. Tänk på att du svarar utifrån dig själv. ”Lås dig” inte enbart till det stöd som redan finns, se istället till dina behov.

Vid eventuella frågor, tveka inte att kontakta mig. Kontaktuppgifter finner du sist i enkäten.

Frågorna är kategoriserade för att lättare få en överblick.

Kvinna

Man

Relation med officer/soldat

När tjänstgjorde soldaten/officern internationellt?

2 Praktiskt stöd:

2.1 Vad behöver/behövde du inom ramen för praktiskt stöd? Hushållsnärätjänster, reparationsrådgivning är två exempel på praktiskt stöd.

2.2 Vad behöver/behövde du inom ramen för rådgivning? Denna fråga kan kopplas både till det praktiska men även det mentala. Telefonrådgivning, parrådgivning, barnrådgivning, är exempel på tänkbar rådgivning.

5 Övrigt

5.1 Beskriv med egna ord din önskan om hur ett anhörigstöd skulle kunna se ut vid en ny internationell insats.

Tack så mycket för din medverkan

David Jerfström

Tel: 073-3337332

Mail: david.jerfstrom@op.fhs.se